

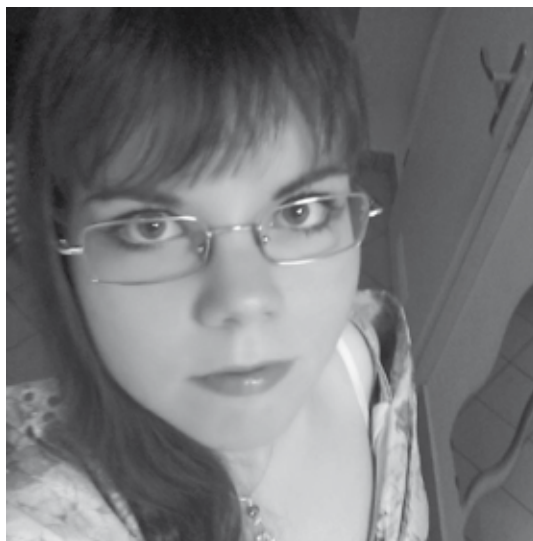
RÓZSÁSSY BARBARA

PRÓBATÉTEL ELŐTT ÉS UTÁN

Lancsák Zsófia *Pilisi esszenciák* című verseskötetéről (Stádium, 2015)

Nehéz a dolga az elemzőnek, amikor egy első kötetes költő könyvéről szeretné gondolatait papírra vetni. Minden múltja annyi csupán, amennyit korai írásai elárulnak róla, s jövőjéről csak tapogatózó sejtéseink lehetnek. Hogy a személyes ismeretség előmozdítja, vagy éppen hátráltatja törekvéseit, arra ugyancsak nem könnyű egyértelműen válaszolni. Nekem mindenestre volt szerencsém megismerni a 21 éves Lancsák Zsófiát, amikor nemrégiben a Fókusz Könyvárúházbán, népes közönség társaságában beszélgettem vele. Zsófi okosan, határozottan válaszolgatott a neki feltett kérdésekre, rutintalansága (hiszen ez volt az első alkalom, hogy az olvasók előtt kötetnyi verssel bemutatkozhatott) egyáltalán nem látszott rajta, remekül debütált. Ám bármilyen furfanggal is próbáltam rávezetni, sehogy sem sikerült elérnem, hogy egyértelmű hitvallást tegyen: költő vagyok, s igen, e szerint képzelem el további életemet, jövőmet. Sebj, gondoltam, eljön az ideje ennek is – hiszen azért szó esett a folytatásról, közeli és távolabbi irodalmi tervekről –, legyünk bizakodók!

Mindenesetre az kétségtelen, manapság kemény elszántsággal és kitartással kell felvéteznie magát annak, aki írásra, főként költészetre adja a fejét. Mert a tehetség bizony egymagában korántsem elég; sovány, remegő szárnyacskának bizonyulhat, amikor az ifjú alkotó először repül ki az otthonos melegével körülvevő fészekből a nagyvilágba. Igaz, bizakodásunknak jó alapot jelenthet Lancsák Zsófia idáig vezető alkotói útja: roppant korán, nyolcévesen kezdett verset írni, már kiskamaszként pályázatot nyert, nagykanizsai helyi lapokban, iskolai antológiákban jelentek meg írásai, vagyis jó néhány termékeny év volt már mögötte, amikor 2014-ben felbukkant a Stádium tehetségkutató pályázatán. Ezt követte az az elhivatott munkával töltött esztendő, amelynek végén, 2015 decemberében útra bocsátója, a Stádium Kiadó és olvasói *Pilisi esszenciák* című első verseskötetét kézbe véve új költő születését ünnepelhettek. Mindez tény, nem is kevés reménnyel kecsgetető; sajnos azonban tudjuk, hogy a korai kezdet nem feltétlenül garantál nagy vo-

lumenű folytatást. A buktatók esélye mindig kettős: külső (külvilág) és belső (egyéni érési folyamatok) akadályokkal kell szembenézni. Zsófiának főként azért lesz nehéz dolga, mert költészete, pontosabban ahogy szerkesztője, Kárpáti Kamil fogalmaz kötetének utószavában, „egyre ritkábban előforduló költői adottságai”, vagyis mindaz, ami megkülönbözteti őt kortársaitól, bizonyára nem könnyíti majd meg „beilleszkedését” a manapság inkább szürke árnyalatokat kedvelő, vagy épp szintelen, tét nélküli, a hagyományok iránt kevéske fogékonyságot mutató legfrissebb nemzedék soraiba. „Nem minimalizálódás következett be nála; most is őrizője költészetünk hagyományainak. Nem elvágni akarja tápláló gyökérszárait, hanem az életerővel telítő költői nyelv – az örökség – embert nemesítő, kiteljesítő hatásában hisz.” – Mennyi szerkesztői bizalom! S pontosan ez az, ami megerősítheti őt magába vetett hitében, ha felismeri: az örökség minden terhével együtt is kincs, adomány, amelynek őrzői és továbbvivői kiválasztottak, alkalmasságukat azonban tettek sorával kell bizonyítaniuk.

A hagyományokhoz való kapcsolódni akarásnak szép példái Lancsák Zsófia kötetének szonettjei. Remekbe szabott ékkövek ezek, valóban „esszenciák”. Ám gyorsan jegyezzük meg, tévúton járunk, ha az irodalmi tradíciók iránti kötődés mibenlétét csupán formai saját-

ságokban keressük. Hiszen tudjuk, a szonett nem csupán egy „szerkezet”, amelybe addig gyömöszöljük „leleményünket”, míg kiadja a maga tizennégy sorát, s ha elég jól ügyeskedünk, esetleg még megfelelő rímekkel és szótagszámmal fokozhatjuk precizitásunkat. Műanyag babánk, attól, hogy szép formája van, még nem fog életre kelni. Ahhoz már az alkimisták tudásának legjava, titkos mágiája szükséges. E költői szublimáció, ahogy a szó átalakul bennünk érzékké, sőt, esetünkben érzékiséggé, jól nyomon követhető a *Zuhatagod alatt* című szonettben: „Hajad hasamra borul, vizesés. / Forgat magába ősi rengeteg. / Anyagunk eltűnt, gyűrűhatsz, felleget, / megtart énbennem minden szívverés. // Hosszú perceken

LANCSÁK ZSÓFIA SZERELEM

A szerelemnek csak mélysége van, sosem magassága: égtetőtől egészen Hadészig szállunk le utána, hogy belehaljunk, s éledjünk újjá Holdként úszva estre, felemelve Odüsszeuszunkat csillagrengetegbe.

LANCSÁK ZSÓFIA KÖNNYŰ LÉPTŰ A KÖLTŐ

(Gérecz Attiláról)

Könnnyű léptű költőnek a létezés:
megszületni, meghalni mit sem jelent,
ha az igazság (bonc)asztalán helyet
foglalva eljön s a végtelenbe vés.

Mert hiába feszít keresztre a rács –
a szó, eszme átsuhan a falakon;
egy perc s a Dunán úszik át szabadon,
a testbe bár beleég az ólomlánc.

Van így néha, hogy gomolygó porszemet
ha cipőd orrával rúgod az égig,
aláhullik, szembeszegül, rád nevet.

S bár tintája vécépapíron fénylik,
emléke szírénákon át rád mered.
Sírján szabadság szamócája érik.

át nem is élünk. / Beomlott atomjaink ereje / a világnak vége és eleje: / szerelmes önmozgás eredésünk. // Felfed-e a fény, s lesz-e tömegünk – / vagy lázas békénk szóra is talál? / Érzékfelettiből van szövetünk. // Esmémk parázsló éjszakára száll: / minden szerető a mi követünk. / Miénk! Kiket nem érint a halál.” Persze, tagadhatatlan, itt a formai csiszoltság, a bódító zeneiség varázsa is rabul ejti az olvasót. Ám ami igazán élővé teszi számunkra az élményt, az a beavatottság érzése, hogy a vers befogadása nyomán úgy érezzük, általa közünk lehet az ismeretlen másikhoz; s amikor az immár vele együtt kimondott titkok épp megosztásuk által válnak még rejtélyesebbé, bebocsátást nyerünk a költészet földjére. Innen pedig már ki-ki járhatja a maga útját. Ugyanakkor mi, olvasók kettős csodának lehetünk szemtanúi: azt is figyelemmel kísérhetjük, amint az ifjú költő beavatódik *saját versébe*. Ahogy szonettje (és benne a költő) sorról sorra bátrabban vállalja önmagát, nemcsak van mersze kimondani szerelmét, hanem meg is tanulja a kinyilvánítás módját. Míg végül eljut a végső fokozásig: „minden szerető a mi követünk”, felvértezve magát szenvedélyének öröklétébe vetett hitével: „Miénk! Kiket nem érint a halál.” S milyen egyszerűen, tisztán jut el a végső következtetésig – még a legrosszindulatúbb olvasónak sem juthat eszébe a „szavak helyi értékével” foglalkozni. S hogy már a reneszánsz küszöbén is a „halálra” végszavazott szonettek sora (sőt, a halálra, amely nem érint, tehát az öröklétre) – mit számít? Ez a mindent elsöprő hit minket is hívóvé tesz, miközben látjuk, a klasszikus értékekre támaszkodva miként születik meg belőle az új.

Egész más hangon szólnak a *Humoreszkek* ciklus versei, amelyek – félreértés ne essék – mentesek a luftballon-könnnyűségű, a legkisebb bökésre darabjaira robbanó olcsó pónoktól, miközben nagyon is aktuális „korkérdéseket” feszegetnek. Ilyen például a manapság divó slam poetry üresjáratát kifigurázó *Slamvedés*, a számítógépkor bővületében élők emberi kapcsolataikat, érzelmeiket gépekbe átplántálni igyekvők humoreszkje, a *Parancs – Ikon*, vagy az ironikus-önironikus *Számárhistoria*. – „Rólam? – kérdezni sem való! / Én vagyok a szellemesen szeszélyes, szabad számár; / temérdek teória tudója. // Feltörekvő, fejedelmi felfedezésvágy vezet / kitérőkre az egyenes úton. / A jó Úr emiatt ostorral okítva terel. // De a végletesen valódi végben, / piszkos, pusztult patám hazatalál, ha hazatalál... / s büszkébb, bölcsebb számár tér vissza – / ámulok magamon.” A játékosan alliteráló sorok több értelmezést is kínálnak. Mind közül a legösszetettebb (s a leginkább hosszú távú reménnyel kecsegtető) az, amelyben a költő önróniáját fedezhetjük fel, aki letévedt a számára kijelölt ösvényről, ám végül visszatalálva arra kineveti saját ostobaságát, képzelt szabadságának mellékútjait.

Mert Lancsák Zsófia már most jól tudja, hogy a szabadság nem az út elhagyásában, hanem annak minden áron való követésében rejlik. A *Pilisi esszenciák* verseiből árad a hit, miszerint a költészet maga a szabadság, tényleges tértől és időtől függetlenül az egyetlen olyan hely, ahol igazán lélegzethez juthatunk. „Állványán nincs nagy Idő, Világ. / Ő mégis vakon ezeket látja. / Elé Benső Angyal kívág, / s lelkét ő a Hófehérbe zárja. // Ecsetje óvva Kékbe nyúl. / (Hogy miért? Honnan is tudná.) / Apró pontot hagy válaszul, / ahogy képe válik benne úrrá.” – olvassuk a kötet egyik legkiforrottabb verse, a *Megfestett Tiltás* kezdősorait. A *Zuhatagod alatt* kapcsán állítottam, hogy benne a költő beavatódik saját versébe. A *Megfestett Tiltás* esetében azonban már tovább kell mennünk ennél: immár kezdetét veszi a költészetbe, mint komplex egészbe történő beavatás. Ha észre vesszük: a vers gondolati síkján eleve arra törekszik, hogy az elvontabb általános felé nyisson – persze, csakis az egyéni (a pillanatnyi jelenetben megidézett egyedi) által –, az is világossá válik, összetett mondanivalójának csupán egy részét alkothatja a tiltott szerelem, vágyódás konkrét megjelenítése. Itt a sóvárgásból születő művészet mindenkefelettségére kell elsősorban felfigyelnünk. Mindaz, amit szűkülő tudatú és érzelmű korunk kizár magából, benne (a költészetben) még otthonra lelhet. Sőt, otthonának tágitója is lehet, amint azt a hétstrófás vers utolsó szakasza már elénk vetíti: „S hol vásznán a foltot szétdörgölte, / csurgat rá piktori könnyet. / Életet adott ölelve-ölve / a tiltva imádott nőnek.”

Lancsák Zsófia költői hangja nyílt, őszinte, tabuktól mentes. Szembenéző alkat – ritka kincs ez manapság. Ám fontos szem előtt tartania: idáig, ha nem is zökkenőmentes, mégis viszonylag jól kivilágított kocsit vezetett. Bár röpke 21 évében máris kénytelen volt szembenézni számos csalódással, veszteséggel – nagyszerű lenyomata mindennek első kötete –, az igazi helytállás ideje csak most következik. Most jönnek a félhomályban megbújó kátyúk, a kerék- és nyaktörő csapdák, amelyeket éles szemmel kell kikerülnie. Hogyan segíthetjük mi, olvasói abban, hogy kiállja a rá váró próbát? Hát éppen úgy, hogy olvasói leszünk. Kezünkben első kötetével magabiztosan állíthatjuk, egy próbatételén már túl van, s nem találatott könnyűnek. Nem mondhatok mást, szívből kívánom, hogy hosszú út várjon még rá, amelynek során költészete beváltja jogosan hozzá fűzött reményeinket. ♦♦

LANCSÁK ZSÓFIA MEGFESTETT TILTÁS

Állványán nincs nagy Idő, Világ.
Ő mégis vakon ezeket látja.
Elé Benső Angyal kívág,
s lelkét ő a Hófehérbe zárja.

Ecsetje óvva Kékbe nyúl.
(Hogy miért? Honnan is tudná.)
Apró pontot hagy válaszul,
ahogy képe válik benne úrrá.

Most csókszint érsz – s tárt ölén
(kever soká) összenőnek
emlék és festett költemény:
álmnőig röptet futószőnyeg.

Barackillat száll orrába,
ujja narancsoszaszínbe hatol –
s vásznát tépi már a kába!
Emlék gőzébe szíve zakatol.

Még nem láthat tisztán semmit.
Foltot mutat csak a látszat.
Hatalmas ágy – talán mennyig,
hol két ajkuk mindig egymást játszat.

Őlti össze nyelv a nyelvet!
Csak a múlt ne mosná szét a szájuk!
S csapkodja – mint lovas, nyeret
a vágtn – a csókját rájuk.

S hol vásznán a foltot szétdörgölte,
csurgat rá piktori könnyet.
Életet adott ölelve-ölve
a tiltva imádott nőnek.